

Intervju: AFRIKA – SIMBOL NAŠEGA RAVNANJA S SOČLOVEKOM IN NARAVO (MOST SOLIDARNOSTI MED SLOVENIJO IN MALAVIJEJEM) - Pater Lojze Podgrajšek / pripravila mag. Darja Silan

Slovinci nimamo samo velikega človeka, kot je Pedro Opeka, ampak še mnogo drugih, ki z osebno zavzetostjo pomagajo celiti rane najbolj ranljivim človeškim skupnostim.

Sedanji papež Frančišek je v letu 2015 izdal posebno okrožnico, ki obravnava odnos človeka do narave. Na predstavitvi te okrožnice 17. 9. 2015 so bili poleg verskih predstavnikov prisotni tudi klimatologinja in redna profesorica na Biotehniški fakulteti v Ljubljani prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj, profesor za krajinsko ekologijo in prostorsko informatiko na Biotehniški fakulteti prof. dr. Janez Pirnat ter biolog in samostojni svetovalec za naravovarstveno etiko v društvu Jarina Bohinj Jurij Dobravec. Vsi prisotni so se strinjali, da je vsebina okrožnice nekakšen manifest, namenjen sodobnemu človeku, ki vse preveč gleda le nase, pozablja pa na usodno povezanost človeka in narave v smislu preživetja.

Papež opozarja na krhkost človeka in narave ter podpira predloge za spremembo in povečanje človekove dejavnosti pri spoštovanju sočloveka in narave. Ne nazadnje sta tudi revščina in brezposelnost ekološki težavi. Dr. Lučka Kajfež Bogataj je dodala, da je treba začeti z ekološko vzgojo že v vrtcu, celo več, prva ekologinja je po njenem že otrokova mati. Pozvala je k ukrepanju, saj je brezbržnost hujša kot kresanje različnih mnenj. Poudarila je tudi, da bi to okrožnico moral prebrati vsak sodoben izobraženec (vir 1).

Na povsem drugem koncu sveta, v osrčju Afrike, je ena najrevnejših držav sveta – Malavi. Rane revščine in njene posledice, kot sta nepismenost in podrejen položaj države na svetovnem ekonomskem odru, poskušajo s svojim delovanjem med najrevnejšimi nekoliko omiliti tudi nekateri Slovenci.

Skupina visoko izobraženih mož že desetletja pomaga povrniti človekovo dostojanstvo najrevnejšim med revnimi.

O njihovem zelo sodobnem, trajnostno naravnem preoblikovanju odnosov do človeka in narave je RTV Slovenija posnela tudi dokumentarni film z naslovom *Toplo srce Afrike* (vir 2).

Delo na duhovnem področju v misijonu sv. Jožefa v Kasungu poteka hkrati z delom na področju sociale, zdravstva in šolstva. Župnija je v zadnjih desetih letih postala kraj tako moralnega kot siceršnjega napredka. Misijonarji skrbijo za izkop in vzdrževanje vodnjakov, obnavljajo ter gradijo šolske in zdravstvene ustanove, s projektom PAO skrbijo za obolele z aidsom in sirote na podeželju, proti podnebnim spremembam se borijo s pogodovanjem ... Tam je prisotna tudi zgodba o vesoljnem bratstvu, kjer nihče ni tako reven, da ne bi mogel česa dati, in nihče tako bogat, da ne bi mogel česa sprejeti. Ne nazadnje je to zgodba o nas samih in našem pogledu na svet (iz napovednika dokumentarnega filma RTV Slovenija).

Za kratek pogovor smo prosili jezuita, patra Lojzeta Podgrajška, ki je misijonar v Malaviju. Njegova odprtost in sveže ideje o pomoči najrevnejšim so nekakšna realizacija papeževe okrožnice *Laudato si!* Poskrbel je za postavitve gimnazijskega centra in internata (Loyola) v enem najrevnejših delov sveta (vir 3).

Vedno nasmejan, preudaren in nekako afriško potrpežljiv ustvarja »zgodbo o uspehu«. Ta zgodba ni na naslovnica, ne na svetovnem medmrežju, ampak se tiho vrašča v afriško zemljo in vrača dostojanstvo revežem, ki jih bogati svet že stoletja tišči v bedi in zaostalosti.

To je zgodba, napisana z življenjem človeka, ki je svoje lagodje in družbeno



afirmacijo zamenjal za solidarnost z najrevnejšimi, katerim prinaša možnost izobraževanja in s tem upanja.

Pater Lojze Podgrajšek, prišli ste na zdravstveni »remont« v Slovenijo. Ali se nam lahko na kratko predstavite in odgovorite na nekaj vprašanj?

Rojen sem bil leta 1952 kot enajsti otrok (ta mali) na Planini na Pohorju. Štiri sestre so redovnice, en brat je jezuitski brat v Mariboru, dve sestre sta poročeni, brat, ki si je ustvaril družino na domači kmetiji, pa je žal prezgodaj umrl.

Po končani gimnaziji v Dubrovniku sem kot jezuitski novinec študiral v Ljubljani (filozofija), Kanadi (magisterij iz teologije) in Rimu (magisterij iz cerkvenega prava).

Iz domačih krajev ste se podali v svet in si izbrali Afriko. Kaj je po



vašem mnenju največje bogastvo afriškega človeka?

Od vsega začetka sem doživljal bogastvo afriškega človeka, njegove kulture in duhovne naravnosti njegovega življenja. Njegovo bogastvo je tudi v **brezmejnem spoštovanju življenja**, tako še nerojenega kot tudi starega. Starejši ljudje so najbolj spoštovani člani sorodstva, vasi, okraja, vsake skupnosti ljudi. Starejši so posredniki med duhovi plemenskih prednikov in živimi člani plemena. **Starejši** na mlajše rodove prenašajo kulturna izročila plemena, zagotavljajo, da se razni verski obredi in šege o »pogrebnihih proslavljanjih« pravilno in blagodejno opravljajo, da se molitve in »rotenje duhov prednikov za dež« pravočasno pripravijo in udejanjijo ... Vse to je na ramenih starejših. Na ramenih mladih pa je izpolnjevanje navodil plemenskega kodeksa. Odstraniti starejše v »hiralnice«, kot se je baje včasih reklo domovom počitka, bi bil v Afriki velik, če ne že kar največji kriminal proti plemenu, življenju in kulturnim izročilom. Podobno je tudi **spoštovanje novorojenih** na zelo visoki ravni.

Vaše poslanstvo v Malaviju je postavitev šolskega centra za mlade. Program zajema gimnazijo z ustreznimi športnimi površinami in stavbe za učitelje. Kako ste se odločili za ta drzni načrt, ki je celo v očeh povprečnega Evropejca skoraj neverjeten podvig?

Projekt jezuitske gimnazije v Malaviju ni »moj projekt«. Na podlagi predlogov predstojnikov so dali prednost srednji

šoli. In ko je bilo to odločeno, so mene izbrali za izvajalca (projektnega menedžerja) te odločitve.

Seveda je bilo cel kup težkih vprašanj, kot na primer: izvedba, lokacija ali kraj, v katerem naj bo šola, načrti, zasnova, zbiranje podpore za projekt, izbira arhitekta, firme, ki bi ji zaupali izgradnjo ... Imeli smo natečaj petih gradbenikov; ta pa, ki sedaj z njim sodelujemo, je bil predzadnji po predračunskih kvotah!

Kakšni so bili vaši pogledi na organizacijo tega šolskega centra? Sredstva, zemljišče, infrastruktura?

Miselna zasnova šole ima korenine v srednjeveških samostanskih šolah. Šolski prostori so zgrajeni okoli središčne zelenice z nizkim drevjem in okrasnim grmovjem. Šolski pravokotnik sestavljajo sledeči objekti: uprava, 18 razredov, 4 laboratoriji, 4 sanitarni deli, 1 velika računalniška učilnica in velika knjižnica. Internati, kuhinja, šolska dvorana in drugo pa so razporejeni okoli tega velikega pravokotnika. Z arhitektom sva šla skozi 13 različnih načrtov, da bi pristala pri 14. načrtu! Jaz sem izboljševal in pilil ideje, arhitekt pa načrte! Zemljišče sem iskal zunaj velikih mest. Videl sem namreč, da se premnogi zanimajo samo za večja mesta, ker je tam denar in uspevajo privatne šole. Mi pa smo imeli drugačno razmišljanje: šolo bomo posvetili revnejšim slojem prebivalstva, sodelovali bomo z vlado, ki nam bo dala učitelje kot plačane državne uslužbenke, s tem bo šola za revne bolj dostopna. Do kolikšne mere smo to udejanjili? Takole je urejeno

glede izbire učencev: dve tretjini jih izbere država, eno tretjino pa lastnik šole. V prvem letniku je »državnih« učencev 96, »naših« pa 48. Pomeni, da bomo mi kot lastniki šole lahko vsako leto sprejeli 48 učencev iz revnejših družin v naši župniji sv. Jožefa v Kasungu. Letos smo videli, da so »državnih« učenci še bolj revni od »naših«. Tako je v prvem letniku (50 odstotkov deklet in 50 odstotkov fantov) 85 odstotkov učencev iz revnejših podeželskih družin. Na naši šoli je pouk brezplačen. Plačuje se samo bivanje in hrana pa še nekaj interesnih dejavnosti, klubska članarina, uniforma in trikrat na leto prevoz v šolo in domov. Letos smo dobili nekaj izjemno revnih solarjev, ki še bivanja in prehrane ne morejo plačati. Ti so letos prejeli pomoč iz šolskega sklada za pomoč v stiski.

Vaš projekt je zastavljen zelo ambiciozno tudi v ekološkem pogledu. Domačini so sami naredili opeko za šolo po novem inovativnem postopku. Kako se to opeko naredi?

V januarju 2012 je OZN razglasil Ruando in Malavi za ekološki katastrofi: pregosta naseljenost in preveč izrabljana gozdov kot naravnih virov energije. Mi smo to vzeli zelo resno. Med drugim smo sprejeli nov način izdelave gradbenih zidakov ali opeke. Informacije o tem lahko najdete na spletu, če v brskalnik vpišete: *Hydraform brick and block making*. Prav tam tudi najdete informacije o potrebnih materialih za izdelavo opeke, ki je ni treba žgati, ker jo posuši sončna energija. Opeko se izdeluje z motorjem ali ročno stiskalnico. Mi smo



izbrali stiskalnico. Tako v Afriki izdelujejo zidake za nove projekte, ki jih podpirajo svetovna banka, Evropska unija, japonska vlada idr. S tem se prihrani veliko drevja in tudi veliko sredstev.

Za dobro oskrbo šole s pitno vodo ste izvrtali tudi svojo vrtino. Kako ste prišli na to idejo?

Vrtine so v Afriki skoraj glavni način pridobivanja dobre pitne vode. To ni nič novega. Je pa vrtina zelo velik strošek in zato večina vasi na podeželju nima globokih vrtin, ampak samo vodnjake, ki pa so bistveno plitvejši in se v suhi dobi hitreje posušijo. Poleg vode iz vrtine imamo tudi vodo od mestnega vodovodnega podjetja Waterboard. In ravno zaradi njegove nestabilne operativnosti smo morali urediti še vrtino, da – upamo – ne bo treba zapirati šole zaradi pomanjkanja vode, kar večkrat doleti mnoge druge šole. V času gradnje smo vodo občasno vozili tudi od 25 kilometrov daleč.

Imate tudi svoj lastni vir električne energije. Pot do generatorja pa ni bila tako enostavna, kajne? Povedali ste, da načrtujete še »mini sončno elektrarno«.

Podobno kot z vodo se dogaja tudi z elektriko. Vendar je situacija z elektriko veliko bolj resna. Lahko rečem, da 3 od 7 dni ni elektrike. Zato smo morali kupiti 330 hKV agregat za delovanje kuhinje in ostalih dejavnosti, kot sta razsvetljava in črpanje vode iz vrtine; marsikaj deluje le, če je elektrika. Poleg agregata imamo še dva 180-litrska plinohrama. Veliko sončnih dni v letu

bi lahko omogočilo dober izkoristek sončne energije, vendar za to še nismo uspeli najti dobrotnikov. Težava je tudi v tem, da so sončni kolektorji zelo na udaru raznih roparskih skupin.

Ker je v vaših krajih pogosto suša in posledično hudo pomanjkanje hrane, ste se odločili, da za potrebe šole dokupite veliko kmetijsko površino. S tem bi si skoraj zagotovili samooskrbo. Čudovito! Kdo bo to zemljo obdeloval?

To farmo, ki je od šole oddaljena 5 kilometrov, bodo v glavnem obdelovali delavci iz okoliških vasi. Nekaj malega bodo pomagali tudi učenci. Vodil jo bo jezuit, pater Sebastijan, ki prihaja iz Zambije v malavijski misijon. Do sedaj je vodil nekaj podobnega za naše učiteljske v Zambiji. Namen farme je, da bi šola postala samooskrbna pri proizvodnji hrane za učence. Poleg žit bomo redili kokoši (najbolj priljubljeno meso v Malaviju!) in pa nekaj govedi za mleko.

V šoli imate postavljene pitnike za vodo. To je v vaših krajih neke vrste »luksuz« brez primere, saj vaške matere, dekleta in žene nosijo posode z vodo za svoje družine iz oddaljenih krajev. Kako se mladi odzivajo na to »čudo«?

V Malaviju je pitna voda »po ceveh« velika redkost. Večino vode je treba prekuhavati, da bi bila varna za pitje. V naši hiši vsak dan prekuhamo dovolj vode, potrebne v naslednjem dnevu za pitje, kuhanje in higieno. V šoli smo pitnike za pitno vodo postavili daleč proč od sanitarij, ker se voda ne pije

v bližini teh objektov. To je enostavno »tabu«. Pitna voda, ki je preblizu toaletnih prostorov, je »razumljena kot kontaminirana« in je ljudje ne pijejo. Mislim, da jih pri tem vodi nekakšen prvobiten čut za to, kaj je primerno in spodobno, čemu pa se je dobro izogibati – tako nekako.

Pri gradnji učilnic ste bili pozorni na dober izkoristek svetlobe in ustrezno prezračevanje, saj je polovico leta pri vas zelo vroče.

Naj odgovorim le na pojem prezračevanja. Zavzel sem se za tri značilnosti, ki naj odlikujejo razrede: za visoko streho, da ne bo prevroče, naklon strehe, in sicer samo v eni smeri in z zračniki na tisti strani, ki je višja, in pa veliko svetlobe v razredih. To smo dosegli s tem, da smo postavili poševne strehe, da smo med streho in stropom dali posebno izolacijsko »folijo«, ki odbija toploto in zagotavlja do 6 stopinj Celzija hladnejši zrak v razredu, svetlobo pa smo povečali s tem, da smo povečali število oken. Naj dodam še to, da smo tisto folijo, ki odbija toploto, vgradili med vse stropne in strehe na celi šoli, tudi v kuhinji, stanovanjih, spalnicah in upravni stavbi. S tem bo šola veliko manj vroča, »pogoji za dremanje« pa – upam – precej slabši!

Na slikah je videti lepo zasnovane hodnike med posameznimi enotami in vrt v sredini. Tudi to je vaša ideja. Ja, zasnova šole kot »courtyard« (notranje dvorišče z zelenicami in drevjem) je posebnost srednjeveških samostanov in samostanskih šol.



Kako Malavijci skrbijo za drevesa? Ali jih samo sekajo za kurjavo? Boste pri vas uredili kakšen drevored?

Na žalost Malavijci pravijo, da imajo naravno pravico, da si hrano kuhajo tako, kot so to delali njihovi predniki. Ker za preproste podeželske ljudi ni dovolj alternativnih virov energije, vlada tolerira sekanje dreves, čeprav je to uradno prepovedano. Tudi kuhanje oglja je prepovedano, pa vendar se tudi to dogaja. Poskuša pa se ozaveščati ljudi. Podporo dobi vsak, ki sodeluje z vlado pri zasaditvi drevja. Imamo letne tedne na vseh šolah, ko se sadijo mlada drevesa itd. Mi bomo imeli zeleni pas ob robu šolske parcele – kakih dva tisoč dreves. Veliko farmo bomo obdali z zelenim pasom iz dreves. To tudi pomaga zaustavljati močan veter, ki v dobi dozorevanja pridelkov, še posebej koruze, naredi škodo tako, da pridelke polomi in jih pomeče na tla. Take ujme včasih uničijo do polovice pridelkov. Malavijci porabijo veliko drv za sušenje tobaka, ki je poleg kave, čaja in sladkorja glavni izvozni pridelek. Skoraj ves tobak gre na Kitajsko, kava v Evropo, čaj v Anglijo in sladkor v sosednje države. Ja, še nekaj desetletij bo drevje v Malaviju »plačevalo« visok davek. Upanje je v alternativnih in obnovljivih virih energije. Za tak razvoj je potrebna višja kupno-plačilna moč države in njenih prebivalcev. Na tem področju pa situacija ni preveč obetavna in je brez dovolj optimističnih napovedi.

Kaj pa estetika? Rože? Čistoča in smeti?

Na tem področju se veliko dela. Smeti so vsepovsod kakor zrak. K izboljšanju tega lahko največ pripomorejo dobre vzgojno-izobraževalne ustanove, kar upamo, da bo tudi naša gimnazija. Za to področje bo v šolah treba razviti učne predmete o estetiki in sorodnih miselnih vzorcih.

Vedno lačna mladina potrebuje vsakodnevne polne obroke hrane. Kdo bo skrbel za to?

Šola vsem učencem in učenkam omogoča tri solidne obroke na dan in enkrat posladkan čaj. To je po navodilih zdravstvene delavke iz bližnje bolnice kar dobro urejeno. Jedilnik tedensko daje vse potrebne hranilne snovi za mlade ljudi. Se pa zgodi, da kdaj ni nekaterih snovi (mleko) in takrat se ponudi kaka primerna zamenjava. Vso hrano pripravljamo v veliki kuhinji, seveda, če je na voljo vir energije za kuhanje. Smo že imeli primere, ko smo za kosilo morali dati samo kruh z marmelado in čajem, ker na voljo ni bilo ne elektrike in ne plina, v agregatu pa tudi ni bilo nič nafte. In kljub temu se najde rešitev. Potrpežljivost je potrebna, pa tudi zavedanje, da je kdaj pa kdaj »manj« ravno »dovolj«.

Kakšno bo razmerje med dekleti in fanti? Kako boste zadržali mlada dekleta, da jih ne bi starši nagovarjali k prezgodnjim porokam?

Mi staršev gotovo ne moremo nadomeščati. Pa vendar, če so otroka poslali v šolo, jim pač svetujemo, da naj otrok konča šolo, da potem pride do poklica in se zaposli, da bi naposled lahko

pomagal sebi in celi družini. Razmerje med spoloma je 50 odstotkov deklet in 50 odstotkov fantov. Povsod je potrebno pravo ravnotežje med inspiracijo in zahtevo, med zgledom in pravili, med primernim in potrebnim. Če zvoni le ena plat zvona, ni pravega učinka.

Pri vas bodo dijaki nosili uniforme. Zakaj?

Uniforme vse učence delajo enake. Uniforme ščitijo revnejše pred tistimi iz premožnejših družin. Ko so vsi enaki, se izognemo primerjanju med enimi in drugimi, ni »potrebe« po obrekovanju, norčevanju, pri uniformah je »vsegliharstvo« odlična rešitev: vsi naj bodo enako oblečeni! Znano je, da so uniforme veliko cenejše. Mi smo od drugih prevzeli ustaljene in dobre navade.

Kako pa ste se spopadali s korupcijo uradnikov, obrtnikov ...?

Hm, to je pa občutljivo vprašanje! Ponavadi je bilo treba kakemu neučinkovitemu uradniku povedati, da je njegov urad ključnega pomena za naš projekt, da smo od njega zelo odvisni, da cenimo vsako njegovo pomoč in podobno. Drugič, neučinkovitost je treba preganjati z iskreno hvaležnostjo za vse, kar pa vendarle voljno postorijo za nas. S tem pristopom sem tu in tam dosegel, da se je raztalila kaka zaledenela plošča, opogumil kak omahljivec, podvizal kak lenuh in tako v marsičem dosegel, da so zadeve vendarle stekle. Še več, treba je tehtati pristop, saj prošnja doseže, kar zahteva ne more. Vsaka drobna hvaležnost iz



brezbržnega uradnika počasi napravi zelo uslužnega delavca v javnem sektorju, kar brez »rjavih kuvert«, kot v Malaviju pravijo zavitkom z gotovino sumljivega porekla in namena.

Kakšni so načrti glede drugega dela gradnje jezuitske gimnazije Loyola in ostalih objektov centra?

Pri mešanju raznih kultur v Evropi prihaja do globljega zavedanja težav in izzivov in to lahko vodi v nove poglede na številna življenjska vprašanja na osebni in družbenem področju. Vse, kar doživljamo in kar je morda tudi zaskrbljujoče, vse to so znamenja časa in odziv na ta znamenja je pot naše odgovornosti in našega domovinskega pričevanja za to, kar smo, kar cenimo, kar so za nas vrednote in za kar se spleča ne le živeti, ampak tudi umreti. Za zaključek dodajam še besedo o prihodnjih načrtih in pričakovanjih. Upam, da bodo dela na šoli končana v naslednjih dveh letih. Šolski center bo

sprejel 288 deklet in 288 fantov, skupaj 576. Zgradili bomo tudi 30 stanovanj za učitelje.

Tudi več športnih površin še moramo urediti za mladino, saj nas k temu nagovarja starodavni rek: »Zdrav duh v zdravem telesu!« Za vse to še nimamo dovolj sredstev. Hvala za vaše zanimanje za Malavi ter za naše iskreno, lepo in tudi zelo težavno delo.

Pater Lojze Podgrajšek, najlepša hvala za vse besede, predvsem pa za zgled, kako lahko spoštovanje in priznavanje sočloveka obračata svet na bolje.

Spletni viri

Vir 1: <http://katoliska-cerkev.si/predstavitev-papeze-okroznice-laudato-si-narava-in-clovek-sta-krhka>

Vir 2: <https://www.rtvsl.si/sporocila-za-javnost/toplo-srce-afrike/324598>

Vir 3: www.loyola-malawi.org

